

Vaenulikke ideoloogiat põlistava kunsti avalik eksponeerimine õõnestab meie väärikust vaba rahvana ja julgustab viiendat kolonni, kirjutab kolumnist **Indrek Schwede**.

«Aga keda need siis häirivad?»

Ülemöödunud suvel otsisin jälgi Vabadussõja mälestusmärkidest Tartu rahu põhjal Eestile kuuluvatel territooriumidel Narva taga ja Petseri maal. Väikeste lootustega läksin Ingerimaal isurite asualal paiknevasse Vanakülasse, mille kalmistul asunud mälestusrist oli üle elanud Nõukogude okupatsiooni, aga 1991. aastaks oli sealt kadunud pronksplaat 13 langenu nimega. Selle risti saatus oli sealtmaalt Eesti uurijatele teadmata. Ilmnes, et alles polnud ainuüksi rist, vaid kellegi käed olid taastanud ka pronksplaadi!

Petseri kalmistul on alles üksikute hukunute hauad, mõnel ka viide nende sõjaväeosale. Mälestusmärgid Petseriimaal on aga hävitatud. Näiteks Eesti skautluse rajaja Anton Öunapuu monument Pitalovos (praegu Suur-Bereznjuk) asub pealekasvanud metsa serval ja purustatud mälestusmärgi tükkidelt on loetavad üksikud sõnakatked, nende hulgas murdud «Eesti». Lähima talu pikas lipuvardas lehvib NSV Liidu punaplagu. Vana-Irboskal asunud Eesti suurtükkiväelaste mälestusele pühendatud monumentialus on alles ja monumenti roosa graniitsammast on toodud Riia-Pihkva maantee äärde, kus tal on uus kandev roll: uue plaadi ja ülaosa saanud sammast leinab Nõukogude sõdureid, kes hukkusid Vana-Irboskat Saksa fašistidest vabastades. Monumenti tagaküljel on näha neli poldiauku, mis kunagi hoidsid ilmselt Eesti suurtükkiväelastele pühendatud malmtahvli.

Tegin oma ringsõidul tiiru ümber Peipsi. Külastasin Pihkvas asuvat hiiglaslikku Jäälahingu monumenti, mis oli kohalike vaba aja veetmise meelispaik. Sõitsin läbi linnade ja külad, mille kultusobjektideks olid militaarsed mälestusmärgid ja Lenin. Otsisin silmadega mõnd mittesõjalist, näiteks mõnele kultuuriinimesele pühendatud mälestusmärki, kuid ei leidnud. Isegi kui eemalt hakkas silma

2 MÕTET

● Meie vanavanematel oleks väga raske mõista, et nende järeltulijad hakkavad kaitsma vaenulikke sümboleid kui kultuuriväärtusi.

● Ei meenu, et mõni Natsi-Saksamaa okupatsiooni all elanud rahvas salliks fašistlikku ideoloogiat ülistavaid objekte avalikus ruumis ja peaks neid väärt õppematerjaliks.

mõni posti otsas paiknev neutraalsena mõjuv pronkspea, osutus see ikkagi mõneks punaväelaseks.

Need mäluvandid meenuvad meie punamonumentide vaidluse taustal. On ilmne, et avalikus ruumis paiknevad mälestusmärgid kujundavad arusaamu minevikust, põlistavad identiteeti, väärtushoiakuid, loovad sidemeid varasemate põlvkondadega, aitavad mõtestada omariikkust. Nii Venemaal kui ka Eestis. Näiteks meie enam kui 200st taastatud Vabadussõja mälestisest on väga paljud varjunud kalmistutele või kiriku lähedusse, kus rahvast käib vähe. Või jäävad tahvli kujul olgu sise- või välisruumides vähem silma. Aga näiteks Rahu kirik Tallinnas Nõmmel, Keila koolimaja, lammutamisele määratud Paide rahvamaja, Märjamaa kirikuvärv jt – paljud ilmselt ei teagi, et need on püstitatud Vabadussõja mälestuseks.

Suurepärane asukoht on näiteks Tõrva Jukul, mis asub otse Tõrva koolimaja ees, kus ta on iga päev noorte inimeste vaateväljas. Või Koerus, kus kõrge sammast asub aleviku südames, kuhu on asja kõigil, alates lastega jalutavatest vanematest, pargipingil jalga puhkavatest kohalikest sõbralikest poetagustest ning lõpetades suviti jäätist limpsivate möödasõitjatega. Suuremates linnades on asi räbal: Tallinnas asub sammast on küll suurepärane koha peal, kuid on verbaalselt auklikuks lastud. Tartu Kalevipoeg Emajõe ääres jääb linnastusest kõrvale.

Pärnu monument asub kalmistul kaugel linnasüdamest. Kas pärnakad üldse teavad, et neil on see sammast? Õnneks saab taastatav Viljandi monument algupärane koha kesklinas Vabaduse platsil. Pikast anneksioonijast tingitud kultuurikatkestusest on eestlastel side oma lähiajaloo tähtsaima sõja mälestusmärkidega paljuski katkenud. Need ei kõneta meid sellisel määral, nagu NSV Liidu vallutusi tähistavad militaarsed monumentid venelasi siin- ja sealpool piiri. Eestlaste monumendileigus on võimaldanud ka avalikes debattides nii meie- kui muukeelsetel bravuurikalt küsida: aga keda see Narva tank (ja Estonia laemaaling) häirib?

Vahel on mõttespordi korras hea läbi mängida mõni äärmuslik stsenaarium. Kujutlegem, et aeg-ajalt käib üle väikeriigi suure naabir okupatsioon. Vabadus, okupatsioon, vabadus, okupatsioon jne. Okupatsioon pühib minema kõik vabadusele viitavad mälestusmärgid ja püstitab enda omad. Uuesti vabaks saanud väikeriik taastab enda omad, aga jätab vaenulikud alles, sest «keda need segavad!». Uus okupatsioon lisab senini alles olevatele uue laine «vabastajate» sambad ja sõnumid. Pikapeale on väikese territoorium kaetud võõrast sõnumit kandvate monumentidega, mis sööbivad mällu nende kõrval üles kasvavatele põlisrahva põlvkondadele, kujundades parata-

matult nende ajalooteadvust ja identiteeti. Eriti pika okupatsiooniperioodi jooksul mõni põlvkond omi mälestusmärki ei näegi.

Meie vanavanematel, kes pidid hambaid kiristades vaenlase 1939. aastal üle piiri NSV Liidu nõutud sõjajärgsesse laskma, kes hiljem põgenesid punaterrori eest läände, kes võitlesid Sinimägedes ja hiljem metsades vaenlase vastu ning keda küüditati Venemaale, oleks väga raske mõista, et nende järeltulijad hakkavad kaitsma vaenulikke sümboleid kui kultuuriväärtusi. Et nad okupatsiooniga mugandudes maalivad Estonia laele sõduri, kes anastas Eesti, kes tappis, vägistas ja küüditas ning sellesama lae puruks pommitas, on karme olusid arvestades isegi arusaadav. Aga selle maali ja teiste punasümbolite kaitsmine pärast vabanemist...

Kunagi põrutas Neeme Järvi, et meile pole vaja seda Eesti Rahva Muuseumi, kuhu kõik vana kolla kokku korjatakse. Sellise üleoleva vastandumisega seisis ta uue operimaja ehitamise ja muusika eest, aga ta vähemalt ei kaitsnud meie rahva suhtes vaenulikke sümboleid, mille loomevabadust kägistava kallistuse eest ta ise emigreerus. See võiks olla joon, millest kultuuriinimesed üle ei astu. Kindlasti on Eestis loodud ka kõrge tasemega vaenulikke ideoloogiat põlistavat kunsti, aga iga kitsa valdkonna esindajad peaks nägema suuremat pilti: sellise kunsti avalik eksponeerimine õõnestab meie väärikust vaba rahvana ja julgustab viiendat kolonni.

Okupatsioonieaga ülistavate objektide säilitamist on põhjendatud väitega, et need näitavad meie ajaloo kihistusi. Ajaloo käsitlemise paremaks vahendiks on siiski raamatud, filmid, muuseumid jms. Ei meenu, et mõni Natsi-Saksamaa okupatsiooni all elanud rahvas salliks fašistlikku ideoloogiat ülistavaid objekte avalikus ruumis ja peaks neid väärt õppematerjaliks.

MÕTTEKODA. Väga kasumlik Tallinna Lennujaam tõstis – tõsi küll, esimest korda üle 14 aasta – järsult lennujaamatasusid. Selle peale teatas odavlennufirma Ryanair mitme liini sulgemisest. **Kas lennujaam peaks eelistama võimalikult suurt otseühenduste arvu või püüdlema kasumi teenimisele?**

RIINA SIKKUT
majandus- ja taristuminister, SDE

Tallinna Lennujaamale omaniku poolt pandud ülesanne on tagada strateegilised ühendused, näiteks Helsingi, Stockholm, Frankfurti, Londoniga jne, kust jõuab pea igasse maailma punkti. Ja strateegilised ühendused tihtipea. Lennujaam peab tähtsaks muidugi ka sihtkohtade koguarvu ja plaanib jõuda 50 sihtkohani järgmisel aastal. Selleks, et pikaajaliselt neid ühendusi Eestis inimestele ja me külalistele pakkuda, peab lennujaam kahtlemata olema majanduslikult toimetulev. Tasusid ei ole tõesti 14 aastat tõstetud ja lennundustegevus on lennujaamale kahjulik. Teatud piirini on võimalik parkimisest ja kinnisvaraarendusest seda kahjumit katta, aga see ei ole pikaajaline lahendus. Nii et ühendused on tähtsamad kui kasum, aga lennujaam ei saa vastutada iga lennufirma ärimudeli toimimise eest. Ryanair sulges majanduslikult vähem tasuvad liinid, sealjuures nn uued liinid, mille tasu ei tou-

seks, ja samas tihendab allesjäänud liine. Seega ei ole liinide sulgemine otseselt seotud tasude tõusuga. Lennundus on konkurentsihõlpsalt valdkond ja ettevõtete ärimudelid erinevad.

AIVAR KOKK
riigikogu liige, Isamaa

Siin pole küsimustki: prioriteediks peab olema otseühenduste arv! Nii nagu Omniva puhul on tähtsaim teenus kokkuvõtte tagamine kõikjal Eestis, peab ka Tallinna Lennujaam riigiettevõttena arvestama, et mõningate ülesannete täitmine on olulisem selle kasumlikkusest. Teenuste optimeerimine võib kahtlemata olla teemaks, kuid läbirääkimist partneritega tulnaks esmalt välja selgitada, kas lahkuva ettevõtte asendamiseks on alternatiivseid teenusepakkujaid, või pöörduda valitsuse-riigikogu poole, et puuduvatest miljonitest rääkida. Praegu torgati õhupall katki ja nüüd proovitakse seda kuidagi lappida.

Jutt, et kõige tähtsamad on ühendused suuremate sõlm-

lennujaamadega, on häma. See võib tõele vastata, kui reisisajate eesmärk on sõita nädalaks kuhugi kaugemale puhkama ja paaritunnine ümberistumine ei mängi selles plaanis suurt rolli. Aga ärireisijate jaoks on aeg raha ning nende Eestisse toodavate investeeringute maht on kordi ja kordi suurem kui lennujaama kantav miinus. Otseühendused on vajalikud Eesti majandusele eduks!

TOOMAS UIBO
lennundusekspert, Eesti 200

Riigi kui omaniku ootus Tallinna Lennujaamale peab olema see, et ettevõtte arendaks lennuühendusi, oleks isemajandav ja püsiks kasumlik. Kõigi äriüksuste mõistlik kasum on eelduseks lennujaama arengu- ja investeerimisvõimekusele ning konkurentsis püsimisele. On väga oluline, et riik üsaldaks inimesi, kes selles valdkonnas igapäevaselt töötavad, ega sekkuks poliitiliselt nende äritegevusse. Riigi ülesanne peab olema võimalikult hea ärikeskkonna loomine, jätkuv lennujaama toeta-

mine nii julgestus- ja pääste-teenuste kui ka sissetulevat turismi edendavate meetmetega. Lennujaamatasud peavad olema mõistlikud ja püsima konkurentsis, et Eestile oleks tagatud strateegiliselt tähtsad, mugava lennugraafikuga ühendused suurte sõlmjaamade ja ärikeskustega, eelkõige nendega mis toetavad meie majanduskasvu ning sissetulevat turismi. Riigi omanduses oleva lennujaama ülesandeks ei tohiks olla puhkusereiside tagamine läbi üksikute lennufirmade subsidideerimise. Seda peab turg reguleerima ise ja organiliselt, vastavalt reaalsele nõudlusele.

ALAR VOITKA
finantsekspert, Parempoolsed

Tallinna Lennujaam on lennuliikluse loomulik monopol. Lennujaama peamine eesmärk on võimalikult soodsate, rohkete ning kiirete ühenduste tagamine välismaailmaga.

Parempoolsete hinnangul peab lennujaam lähtuma otseühenduste arvust, mitte kasumi

kasvatamise eesmärgist. Viimane viib monopoli korral paratamatult väiksema ja kallima teenuseni, mis pole Eesti huvides.

Eesti on väike ja perifeerse asukohaga riik, mis muudab head lennuühendused ühelt poolt olulisemaks, teiselt poolt lennufirmade jaoks kallimaks.

Lennujaama kogu tegevuse puhaskasum 2022. aastal oli u miljonit eurot. Lennujaama väitele, et lennutegevus on eraldivõetuna kahjumis ja kolme aastaga on vaja investeerida 114 miljonit eurot, märgivad Parempoolsed, et ka raamatupidamises eraldatud kõrvaltegevused, nagu nt parkimis- ja renditulud, on otseselt seotud lennutegevuse ja selle mahuga, mistõttu mõistlikum on vaadelda lennujaama kui terviku kasumlikkust. Lennujaama bilansis on 50 miljonit eurot vaba raha ja aastast lisandub u 15 miljonit rahavoogu. Sellega on võimalik vajalik investeerimisprogramm ellu viia enamikus juba omakapitali pealt, kaasates vaid väiksemas matus võõrvahendeid. See ei nõua lennujaamatasude tõstmist 30 protsenti.

PÕLISMAAILMA HÄÄLED

OLIVER LOODE

Rõhutud rahvad vajavad tuge

Venemaa täiemahuline sõda Ukraina vastu on tekitanud üleilmse diskursuse Venemaa tuleviku pärast sõja lõppu ning Putin. Kuid sageli puudub neis aruteludes üks oluline mõõde – Venemaa poolt rõhutud rahvad, nende püüdlused ja võimalikud mõjud sõjajärgse Venemaa poliitilisele korraldusele. Paljude Venemaa-eksperptide ja peavoolu opositsionääride jaoks on etniline mõõde praegu ebaoluline – miski, millega oma pead vaevata pärast seda, kui Putin on võimult kõrvaldatud ja Kremliisse on saabunud uus peremees.

Seda, et Venemaa näol on tegemist koloniaalimpeeriumiga, on lääs ja eriti meie Eesti teadnud ammu enne Ukraina sõja algust. Kuid kuni 24. veebruarini 2022 oli valdav suhtumine selles küsimuses allaheitlek – «nii lihtsalt on ja midagi pole teha». Kuid tänaseks on olukord muutunud: vähemasti diskursiivsel tasandil on tekkinud arvestatav poliitiline liikumine Venemaa dekoloniseerimiseks, mida kollektiivselt läänel ja eriti meil Eestis ei tasu eirata ega pisendada. Vastupidi, võiksime näha selles ajaloolist võimalust nii oma soome-ugri hõimurahvaste kui ka teiste Venemaa poolt koloniseeritud rahvaste enesemääramise õiguse teostamiseks, olgu see siis omariikkuse või sisulise autonoomia saavutamise näol.

Kui konkreetsemaks minna, siis on tekkinud kaks osaliselt kattuvat liikmeskonnaga dekolonialistlikku võrgustikku, mille juhid tegutsevad valdavalt eksiilis: vabade rahvaste liiga (Free Nations League) ja Venemaa-järgse vabade rahvaste foorum (Forum of Free Peoples of Post-Russia).

Neist viimane pidas läinud nädalal Brüsselis viiendat foorumit, kus esines enam kui kümne Venemaa rõhutud rahva esindajat ning mille tööst võtsid aktiivselt osa Poola eurosaadikud Kosma Zlotowski ja Anna Fotyga. Raadio Vaba Euroopa meediaprojekti Idel.Realii hinnangul oli viimane foorum senimest kõige osalejaterohkem ja asjalikum.

Vabade rahvaste liiga, kus üheks võtmetegijaks on ka meie hõimurahva ersade peavanem ja ka Postimehe lugejatele tuttav Sõress Boläen, saatis aga 20. jaanuaril riigikogu esimehele Jüri Ratasele avaliku pöördumise. Kümne Venemaa rõhutud rahva (sh ersade, mokšade ja ingerlaste) esindajad kutsuvad üles riigikogu avalikult toetama mh Venemaa dekoloniseerimist ja demilitariseerimist, aga ka Venemaa poolt koloniseeritud rahvaste enesemääramist. Loodan, et riigikogu menetleb seda pöördumist täie tõsiduse ja vastutustundlikkusega.

Muidugi ei maksa meil luua illusioone, et selliste avaldustega surume Venemaa põlvili ja toome õne Venemaa rõhutud rahvaste õuele. Kuid samamoodi ei tasu meil alahinnata seda sümboolset ja poliitilist kapitali, mida endise koloniseeritud rahvana ja praeguse eduka ning Ukraina sõja kontekstis imetlusvärselt julge väikeriigina omame nii oma hõimurahvaste kui ka teiste Venemaa rõhutud rahvaste jaoks. Vähim, mida saame neile pakkuda, on moraalne, poliitiline ja kommunikaatiivne tugi, võimalusel aga ka sõltumatute rahvuslike liikumiste võimekuste tugevdamine. Kuid just tänu neile tegevustele võib Venemaa dekoloniseerimine ning Venemaa rahvaste enesemääramisõiguse teostamine saada uue hoo ja kulgemise.

KÕVA SÕNA

Riigikaitse edukus ei tule riigi ning inimese vahelise vägikaikaveo kaudu, vaid tõeliselt edukas riigikaitse saab sündida paljuski läbi kaasamise.

Kindralmajor **Veiko-Vello Palm** sellest, et sõjaline riigikaitse on kogu ühiskonna asi. PM, 8.02

